

CONCEPTUALIZAREA DREPTURILOR OMULUI: EVOLUȚIE ȘI SEMNIFICAȚIE

Valentin EȘANU

Licențiat în Relații internaționale și științe politice, Consilier în Parlamentul Republicii Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

e-mail: valentinesany65@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-0384-6016>

Protecția drepturilor omului reprezintă un principiu fundamental al societății moderne, având un impact esențial asupra bunăstării indivizilor și coeziunii sociale. În această lucrare am analizat evoluția, caracteristicile și clasificarea drepturilor omului din perspectiva unor criterii fundamentale. Studiul evidențiază diversitatea și complexitatea acestor drepturi, subliniind importanța înțelegerii lor în contextul protecției juridice, atât la nivel internațional, cât și național. Abordarea propusă oferă un cadru clar și comprehensiv pentru înțelegerea diferitelor dimensiuni ale drepturilor fundamentale, contribuind la dezvoltarea cercetării în domeniu și la aplicarea eficientă a acestora în practică. Lucrarea oferă astfel o perspectivă amplă asupra relevanței drepturilor omului în contextul contemporan, consolidând cadrul teoretic necesar pentru analiza și implementarea lor în sistemele juridice.

Cuvinte-cheie: drepturile omului, demnitate, universalitate, inalienabilitate, indivizibilitate, interdependență, egalitate, nediscriminare.

THE CONCEPTUALIZATION OF HUMAN RIGHTS: EVOLUTION AND SIGNIFICANCE

Human rights protection is a fundamental principle of modern society, having a crucial impact on the well-being of individuals and social cohesion. In this paper, I have analyzed the evolution, characteristics, and classification of human rights from the perspective of fundamental criteria. The study highlights the diversity and complexity of these rights, emphasizing the importance of understanding them within the context of legal protection at both international and national levels. The proposed approach provides a clear and comprehensive framework for understanding the various dimensions of fundamental rights, contributing to the development of research in the field and to their effective application in practice. Thus, the paper offers a broad perspective on the relevance of human rights in the contemporary context, consolidating the theoretical framework necessary for their analysis and implementation within legal systems.

Keywords: human rights, human dignity, universality, inalienability, indivisibility, interdependence, equality, non-discrimination.

LA CONCEPTUALISATION DES DROITS DE L'HOMME: ÉVOLUTION ET SIGNIFICATION

La protection des droits de l'homme constitue un principe fondamental de la société moderne, ayant un impact crucial sur le bien-être des individus et la cohésion sociale. Dans cet article, j'ai analysé l'évolution, les caractéristiques et la classification des droits de l'homme selon des critères fondamentaux. L'étude met en lumière la diversité et la complexité de ces droits, soulignant l'importance de leur compréhension dans le contexte de la protection juridique, tant au niveau international que national. L'approche proposée offre un cadre clair et complet pour comprendre les différentes dimensions des droits fondamentaux, contribuant au développement de la recherche dans ce domaine et

à leur application efficace en pratique. Ainsi, cet article offre une perspective large sur la pertinence des droits de l'homme dans le contexte contemporain, consolidant le cadre théorique nécessaire à leur analyse et mise en œuvre dans les systèmes juridiques.

Mots-clés: droits de l'homme, dignité humaine, universalité, inaliénabilité, indivisibilité, interdépendance, égalité, non-discrimination.

КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЯ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА: ЭВОЛЮЦИЯ И ЗНАЧЕНИЕ

Защита прав человека является фундаментальным принципом современного общества, оказывая существенное влияние на благополучие индивидуумов и социальную сплоченность. В данной работе автор проанализировал эволюцию, характеристики и классификацию прав человека с позиции основных критериев. Исследование подчеркивает разнообразие и сложность этих прав, акцентируя внимание на важности их понимания в контексте юридической защиты как на международном, так и на национальном уровне. Предложенный подход обеспечивает ясную и всестороннюю основу для понимания различных аспектов фундаментальных прав, способствуя развитию исследований в этой области и их эффективному применению на практике. Таким образом, работа предлагает широкую перспективу значимости прав человека в современном контексте, укрепляя теоретическую базу, необходимую для анализа и реализации этих прав в правовых системах.

Ключевые слова: права человека, достоинство, универсальность, неотчуждаемость, неделимость, взаимозависимость, равенство, недискриминация.

Introducere

Drepturile omului sunt drepturi fundamentale și libertăți la care fiecare individ are dreptul, indiferent de naționalitate, sex, etnie, religie sau orice alt statut. Acestea se bazează pe principiile demnității, egalității și respectului reciproc. Deci, drepturile omului se referă la acele drepturi fundamentale și inalienabile care aparțin fiecărei persoane, fără discriminare. Acestea sunt concepute pentru a proteja demnitatea, libertatea, egalitatea și integritatea fiecărei persoane.

Călătoria drepturilor omului, de la stabilirea standardelor la implementarea efectivă, depinde în mare măsură de disponibilitatea unor instrumente adecvate pentru formularea și evaluarea politicilor. Drepturile omului sunt înțelese în mod obișnuit ca fiind acele drepturi care sunt inerente simplului fapt de a fi uman.

Originea și evoluția drepturilor omului în dreptul internațional

Originile drepturilor omului se regăsesc atât în filosofia greacă, cât și în diversele religii ale lumii. În

perioada secolului al XVIII-lea, conceptul drepturilor omului a fost definit ca o categorie explicită. Atunci, individul a început să fie perceput ca o entitate autonomă, înzestrată prin natura sa cu anumite drepturi fundamentale inalienabile. Aceste drepturi puteau fi invocate împotriva autorităților și trebuiau protejate de acestea. Astfel, drepturile omului au fost recunoscute ca fiind condiții esențiale pentru o viață demnă.

Evoluția drepturilor omului după Primul Război Mondial marchează un punct de cotitură important în istoria umanității, întrucât comunitatea internațională a început să recunoască necesitatea unui cadru mai solid pentru protejarea demnității umane.

Înființată prin Tratatul de la Versailles, Societatea Națiunilor (Liga Națiunilor) a fost prima organizație internațională menită să prevină conflictele și să promoveze cooperarea internațională.

Tratatul de la Versailles și alte tratate de pace de după război au inclus clauze care garantau protecția drepturilor în Europa de Est și Centrală, în special în noile state formate după destrămarea imperiilor.

Aceste etape au creat un precedent pentru dezvoltarea ulterioară a drepturilor omului după al Doilea Război Mondial, când comunitatea internațională a adoptat instrumente fundamentale. Inițiativele din perioada interbelică au evidențiat atât potențialul, cât și limitările sistemului internațional, fiind o lecție pentru eforturile ulterioare.

„Primul și al Doilea Război Mondial demonstrează prea clar că drepturile omului nu sunt inalienabile. În 1945, o serie de țări se unesc pentru a crea Organizația Națiunilor Unite. Obiectivul ONU este asigurarea unei păci durabile între statele străine. Dar ONU militează și pentru a proteja drepturile fundamentale ale omului și pentru a proteja persoanele împotriva abuzurilor. Ca parte a acestei mișcări, în 1948, Adunarea Generală a ONU adoptă Declarația Universală a Drepturilor Omului. Declarația deschide o cale pentru alte rezoluții, declarații și legi.”[1]

La baza drepturilor omului stă ideea că fiecare persoană are o valoare intrinsecă și inalienabilă, ce trebuie respectată și protejată. Ele garantează condițiile necesare pentru o viață demnă, fiind esențiale pentru libertatea individuală, egalitatea între oameni și buna funcționare a societăților democratice. În esență, drepturile omului sunt o expresie a valorilor fundamentale ale demnității umane, solidarității și justiției.

Caracteristicile fundamentale ale drepturilor omului

Evoluția drepturilor omului este un proces istoric complex, strâns legat de semnificația lor universală și de principiile fundamentale care le ghidează aplicarea. De-a lungul timpului, acest concept s-a transformat dintr-o idee abstractă într-un cadru juridic recunoscut la nivel global, reflectând o înțelegere din ce în ce mai profundă a demnității umane.

La fel, drepturile omului reprezintă un set fundamental de principii și valori care recunosc demnitatea intrinsecă a fiecărei persoane. Aceste drepturi

sunt universale, inalienabile și indivizibile, ceea ce înseamnă că ele se aplică tuturor oamenilor, nu pot fi restricționate și sunt interdependente. În contextul unei societăți globale diversificate, caracteristicile drepturilor omului sunt esențiale pentru asigurarea respectului și protecției acestora.

Astfel, se menționează următoarele caracteristici ale drepturilor fundamentale ale omului: universalitatea, inalienabilitatea, indivizibilitatea, interdependența, egalitatea și non-discriminare.

Universalitatea presupune că drepturile omului se aplică tuturor indivizilor, fără discriminare. Universalitatea drepturilor omului se referă la ideea că toate drepturile sunt aplicabile tuturor oamenilor, fără excepții, indiferent de naționalitate, cultură, rasă, sex, religie sau orice alt statut. Fiecare persoană are aceleași drepturi fundamentale, care trebuie respectate și protejate la nivel global.

De exemplu, dreptul la viață este protejat de lege în majoritatea țărilor. În cadrul Convenției Europene a Drepturilor Omului, acest drept nu poate fi încălcat, iar statele sunt obligate să prevină violențele care ar putea duce la pierderea vieții. În acest context, se pot evidenția următoarele principii ale universalității drepturilor omului: aplicabilitate globală (drepturile se aplică tuturor, în orice colț al lumii); non-discriminare, deoarece niciun individ nu poate fi discriminat în exercitarea drepturilor sale și responsabilitatea statelor, unde fiecare stat are datoria de a proteja și promova drepturile omului pentru toți cetățenii săi.

Inalienabilitatea presupune că drepturile nu pot fi luate, cedate sau transferate. Aceasta înseamnă că drepturile omului sunt parte integrantă a ființei umane și nu pot fi abandonate, indiferent de circumstanțe. Aceasta asigură că fiecare persoană își păstrează drepturile și că societatea și statele au obligația de a le proteja.

De exemplu, nicio persoană nu poate fi obligată să renunțe la dreptul său fundamental la viață,

chiar și în cazul unor condiții extreme, acesta fiind și un drept absolut conform Convenției Europene a Drepturilor Omului. Acest drept este protejat și prin legi internaționale iar executarea pedepsei capitale în anumite țări ridică întrebări legate de respectarea acestui principiu.

Ținând cont de aceste considerente, se evidențiază că inalienabilitatea drepturilor presupune: drepturi inerente - drepturile sunt inerente fiecărei persoane, astfel că nu depind de recunoașterea sau respectarea lor de către stat sau societate; imposibilitatea renunțării - o persoană nu poate renunța la drepturile sale fundamentale, chiar dacă ar dori să facă acest lucru; protecție universală - chiar și în situații de criză, drepturile omului trebuie să fie respectate și protejate.

Indivizibilitatea presupune că toate drepturile sunt interconectate iar încălcarea unui drept poate afecta altele. Aceasta scoate în evidență că fiecare drept este esențial pentru realizarea altor drepturi, iar încălcarea unui drept poate avea un impact negativ asupra altora.

De exemplu, fără acces la educație de calitate, persoanele pot avea dificultăți în obținerea unui loc de muncă decent, afectând astfel dreptul lor la o viață demnă iar educația este esențială pentru dezvoltarea personală și profesională. Indivizibilitatea drepturilor omului implică faptul că niciun drept nu este mai important decât oricare altul.

În acest context, se evidențiază următoarele principii ale indivizibilității: interconexiune - drepturile civile, politice, economice, sociale și culturale nu pot fi tratate în mod izolat; ele se influențează reciproc; echilibru - o abordare echilibrată a drepturilor este necesară pentru a asigura o viață demnă și justă; protecție completă - protejarea tuturor drepturilor contribuie la bunăstarea generală a individului și a societății.

Totodată, drepturile omului sunt indivizibile și reprezintă un întreg coerent și omogen care este

necesar pentru fiecare ființă umană și nu este de competența statului să decidă ce categorie de drepturi decide să garanteze.

Interdependența presupune că drepturile depind unele de altele cum ar fi dreptul la sănătate poate afecta dreptul la viață sau dreptul la educație susține dreptul la muncă deoarece educația de calitate contribuie la formarea competențelor necesare pentru a accesa oportunități de muncă. La fel dreptul la un proces echitabil este o componentă esențială a accesului la justiție deoarece fără un proces corect, nu se poate realiza o justiție corectă.

În acest context, se evidențiază următoarele principii ale interdependenței: suport reciproc; impact comun (încălcarea unui drept poate duce la încălcarea altor drepturi, subliniind importanța protejării tuturor drepturilor) și abordare holistică - protecția și promovarea drepturilor trebuie să fie abordate într-un mod integrat, nu izolat.

Egalitatea și non-discriminarea stipulează că toți indivizii sunt egali în fața legii și că nimeni nu poate fi discriminat pe baza unor criterii precum rasa, sexul, etnia, religia, orientarea sexuală, statutul socioeconomic sau orice alt statut. De exemplu, toți cetățenii au dreptul de a vota în alegeri, fără a fi discriminați pe baza genului, rasei sau statutului socio-economic. De exemplu, legislația care garantează votul femeilor în multe țări a fost un pas important spre egalitate.

Principiul nediscriminării este o obligație fundamentală ce derivă din universalitatea drepturilor omului și se sprijină pe trei piloni principali. În primul rând, egalitatea în drepturi subliniază că toate persoanele sunt egale în fața legii și beneficiază de aceleași drepturi fundamentale, fără nicio excepție, iar legile trebuie să fie aplicate în mod uniform.

În al doilea rând, principiul non-discriminării impune interzicerea oricărei forme de tratament diferențiat nejustificat, solicitând statelor să adopte

măsură proactivă pentru prevenirea, investigarea și sancționarea actelor de discriminare.

În al treilea rând, accesibilitatea egală garantează tuturor indivizilor posibilitatea de a beneficia în mod nediscriminatoriu de oportunități, resurse și servicii, astfel încât să fie eliminat orice obstacol bazat pe criterii arbitrare. Aceste principii nu doar definesc standardele juridice internaționale, ci reprezintă fundamentul unei societăți echitabile, care asigură respectul demnității umane și participarea deplină a fiecăruia în viața comunității.

Pe măsură ce cadrul legal a fost consolidat prin tratate și convenții internaționale, semnificația drepturilor omului s-a extins, incluzând dimensiuni mai complexe, precum protecția minorităților și a mediului.

Principiul nediscriminării a căpătat un rol esențial, cerând statelor să elimine orice barieră care împiedică accesul egal la drepturi. Această dezvoltare subliniază interdependența dintre evoluția drepturilor și obligațiile statelor de a le proteja.

Prin urmare, procesul istoric de consacrare a drepturilor omului este inseparabil de principiile lor de funcționare. Fiecare etapă din evoluția acestor drepturi a consolidat semnificația lor universală, punând în lumină nevoia de respectare a demnității și egalității umane, în toate formele societății moderne.

Clasificarea drepturilor omului

Drepturile omului reprezintă un ansamblu de norme fundamentale care protejează demnitatea și libertatea indivizilor, fiind esențiale pentru funcționarea oricărei societăți democratice. Aceste drepturi pot fi clasificate în mai multe categorii, fiecare având caracteristici proprii și un impact distinct asupra diferitelor aspecte ale vieții umane.

Clasificarea drepturilor omului nu este doar un exercițiu teoretic, ci un instrument util pentru

înțelegerea interdependenței lor și pentru aplicarea eficientă a normelor de protecție și promovare.

După universalitatea drepturilor, drepturile se clasifică în:

✓ *drepturi universale* - drepturi care se aplică tuturor persoanelor, indiferent de naționalitate, rasă, religie sau sex, precum dreptul la viață, dreptul la libertatea de exprimare, dreptul la un proces echitabil, dreptul la educație;

✓ *drepturi specifice* - drepturi care se aplică anumitor grupuri concepute pentru a aborda nevoile și preocupările particulare ale acestora, cum ar fi drepturile minorităților, drepturile femeilor, drepturile copilului.

După nivelul de protecție, deosebim:

✓ *drepturi garantate prin legislație națională* - drepturi stipulate în constituții sau legislație internă;

✓ *drepturi garantate prin tratate internaționale* - drepturi protejate de instrumentele internaționale cum ar fi: Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice, Declarația Universală a Drepturilor Omului sau Pactul Internațional cu privire la Drepturile Economice, Sociale și Culturale.

După aplicabilitate, drepturile se clasifică în:

✓ *drepturi absolute* - drepturi care nu pot fi limitate în niciun context și care nu permit nici o ingerință, cum ar fi dreptul la viață, interzicerea torturii și tratamentelor inumane și degradante, interzicerea sclaviei și nicio pedeapsă fără lege;

✓ *drepturi relative* - drepturi care pot fi restricționate în anumite condiții cu respectarea obligației ingerinței de a fi prevăzută de lege, necesară într-o societate democratică și să urmărească un scop legitim.

După perioada de realizare, deosebim:

✓ *drepturi imediat aplicabile* - drepturi care pot fi exercitate imediat, cum ar fi dreptul la viață, dreptul la respectarea vieții private și de familie sau dreptul la un proces echitabil;

✓ *drepturi progresive* - drepturi care trebuie realizate treptat, în funcție de resurse, cum ar fi dreptul la educație, dreptul la sănătate sau drepturile economice, sociale și culturale;

După sursă, drepturile se clasifică în:

✓ *drepturi naturale* - drepturi considerate înăscute și universale, aparțin fiecărui individ prin natura sa umană, indiferent de legislația sau cultura specifică a unei societăți, cum ar fi: dreptul la viață, dreptul la libertate, dreptul la proprietate;

✓ *drepturi convenționale* - drepturi stabilite prin acorduri sau tratate internaționale, create pentru a proteja demnitatea umană și pentru a asigura respectul față de libertățile fundamentale ale indivizilor. Ele sunt legate de obligațiile internaționale asumate de statele semnatare. Acestea sunt: dreptul la un proces echitabil, dreptul la libertatea de exprimare sau drepturile economice, sociale și culturale.

De obicei, drepturile omului sunt clasificate, *după natura drepturilor*, în trei generații: drepturi civile și politice, drepturi economice, sociale și culturale, precum și drepturi colective.

„În noiembrie 1977, Karel Vasak, consilier juridic al UNESCO și distins cercetător al drepturilor omului, a scris un articol pentru Curierul UNESCO, introducând ideea a trei generații de drepturi ale omului. Teoria a câștigat acțiune printre cercetători și practicieni și a devenit parte a vocabularului standard care descrie istoria și conținutul cadrului drepturilor omului. În ciuda numeroaselor sale defecte, ea continuă să fie menționată în reviste emblematice precum *Human Rights Quarterly* ca un cadru analitic relevant pentru studiul drepturilor omului.”[2]

În articolul din 1977, Vasak îl menționa pe directorul general UNESCO Amadou-Mathar M'Bow din Senegal pentru crearea termenului de „a treia generație a drepturilor omului”. Acesta a fost menit să capteze un nou accent pe drepturile la dezvoltare, pace sau un mediu sănătos. Intenționat inițial ca o

formulare de politică care se adresează evoluțiilor contemporane, a câștigat în schimb acțiune ca o clasificare a presupusei relevanțe istorico-analitice.

Drepturile civile și politice sunt considerate drepturile primei generații. Aceste drepturi sunt de natură „negativă”, ceea ce înseamnă că, pentru a le implementa, statele trebuie pur și simplu să se abțină de la a le încălca. Aceste drepturi sunt esențiale pentru asigurarea libertății, demnității și participării active a indivizilor în viața publică, pentru funcționarea democrației și protecția libertăților individuale. Ele contribuie la crearea unui mediu în care indivizii pot participa activ la viața socială și politică, își pot exprima opiniile și pot influența deciziile care le afectează viața. Protecția acestor drepturi este esențială pentru menținerea statului de drept și a justiției sociale în orice societate.

Drepturile civile și politice constituie o categorie de drepturi care protejează libertățile individuale și drepturile cetățenilor, asigurându-le astfel capacitatea de a participa la viața civilă și politică a societății și statului, fără a fi discriminați sau supuși represiunii. Drepturile civile și politice sunt adesea menționate drept drepturi de primă generație. Drepturile civile asigură șanse sociale egale și protecție egală în condițiile legii, indiferent de rasă, religie sau alte caracteristici personale. Unele dintre drepturile civile includ dreptul la viață, libertatea de exprimare, libertatea de întrunire, dreptul la viața de familie și dreptul la circulație.

Drepturile politice sunt drepturile oamenilor de a participa la viața politică a comunităților lor. Acestea includ dreptul de vot, dreptul de a candida la funcții publice și libertatea de întrunire și libertatea de asociere. În timp ce drepturile civile sunt universale ca și drepturile omului, drepturile politice sunt adesea limitate la cetățeni. Drepturile civile și politice sunt protejate prin diferite tratate internaționale și regionale, precum și prin constituțiile naționale. „Pactul

internațional cu privire la drepturile civile și politice este cel mai cuprinzător tratat care asigură protecția acestor drepturi la nivel internațional”[3].

Drepturile civile sunt: dreptul la viață (care implică și protecția împotriva execuțiilor extrajudiciare și a violenței); dreptul la integritate personală care presupune interzicerea torturii și a tratamentelor inumane; dreptul la libertatea și securitatea persoanei în contextul în care persoana are dreptul de a nu fi reținut arbitrar și de a avea acces la un proces echitabil; dreptul la respectarea vieții private și de familie.

Drepturile politice includ: dreptul la liberă exprimare; dreptul la asociere (dreptul de a se alătura și de a forma organizații, inclusiv partide politice); dreptul de a vota care implică dreptul de a participa la alegeri libere și corecte și dreptul de a candida pentru funcții publice.

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice garantează drepturile fundamentale/esențiale, cum ar fi dreptul la viață, la libertate și securitate, interzicerea torturii și a tratamentelor inumane, dreptul la un proces echitabil și la prezumția de nevinovăție.

Potrivit art. 6 pct. 1 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, „dreptul la viață este inerent persoanei umane, acest drept trebuie ocrotit prin lege și nimeni nu poate fi privat de viață sa în mod arbitrar”[3].

„Fiecare persoană are dreptul de a fi recunoscută în toate împrejurările ca având personalitate juridică”, conform art. 16 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice.

Articolul 7 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, prevede un alt drept și anume dreptul la integritate personală prin interzicerea torturii și a tratamentelor inumane. Conform acestui articol, „nimeni nu va fi supus torturii sau unor pedepse și tratamente crude, inumane sau de-

gradante. În special, este interzis ca o persoană să fie supusă, fără consimțământul său, la experiențe medicale sau științifice”[3].

Articolul 8 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice interzice sclavia și stabilește că „nimeni nu va fi supus sclaviei; sclavia și comerțul cu sclavi, în orice formă, sunt interzise”[3].

Pactul mai protejează libertățile de exprimare, de asociere, de religie, de întâlnire și drepturile minorităților. De exemplu, art. 27 prevede că „în statele în care există minorități etnice, religioase sau lingvistice, persoanele aparținând acestor minorități nu pot fi lipsite de dreptul de a avea, în comun cu ceilalți membri ai grupului lor, viață lor culturală, de a profesa și practica propria lor religie sau de a folosi propria lor limbă”[3].

Alte drepturi prevăzute de Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice sunt acele drepturi ce includ participarea politică. Astfel, se asigură dreptul cetățenilor de a participa la viața politică, inclusiv dreptul de a vota și de a fi ales în funcții publice. Articolul 25 de exemplu, stabilește că „orice cetățean are dreptul și posibilitatea, fără nici discriminare și fără restricții nerezonabile: de a lua parte la conducerea treburilor publice, fie direct, fie prin intermediul unor reprezentanți liber aleși; de a alege și de a fi ales, în cadrul unor alegeri periodice, oneste, cu sufragiu universal și egal și cu scrutin secret, asigurând exprimarea liberă a voinței alegătorilor.

O altă categorie de drepturi sunt ***drepturile economice, sociale și culturale***. Drepturile economice, sociale și culturale sunt esențiale pentru asigurarea unei vieți demne și pentru promovarea bunăstării individului și a comunității. Aceste drepturi sunt recunoscute în Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale [4] și subliniază importanța accesului la resurse și oportunități pentru toți. Acestea se referă la dreptul la muncă, educație,

sănătate și un nivel de trai adecvat. Spre deosebire de drepturile primei generații, aceste drepturi sunt „pozitive” și necesită sprijin instituțional din partea statului. Statul trebuie să intervină prin lege pentru a crea un sistem instituțional care să permită exercitarea.

Drepturile economice includ: dreptul la muncă care prevede că fiecare persoană are dreptul de a lucra, de a alege liber locul de muncă și de a beneficia de condiții de muncă juste și favorabile; dreptul la salariu echitabil care să permită o viață demnă; dreptul la protecția în caz de șomaj ce oferă accesul la ajutoare sociale pentru cei care nu au un loc de muncă.

Drepturile sociale includ: dreptul la educație ce oferă fiecărui individ dreptul la o educație accesibilă și de calitate, esențială pentru dezvoltarea personală și profesională; dreptul la sănătate și anume accesul la servicii de sănătate de calitate și la condiții de viață care să permită menținerea sănătății; dreptul la asistență socială pentru a beneficia de ajutoare și servicii sociale în condiții de dificultăți economice și sociale.

Drepturile culturale includ: dreptul la participarea în viața culturală, la activități culturale și de a beneficia de dezvoltarea culturală; dreptul la identitate culturală prin protecția și promovarea identității culturale a grupurilor etnice, religioase și lingvistice; dreptul de a avea acces la bunurile culturale, inclusiv educația artistică și culturală.

Drepturile economice, sociale și culturale contribuie la bunăstarea fizică, mentală și emoțională a indivizilor și sunt interdependente cu drepturile civile și politice, Protejarea acestor drepturi este crucială pentru societățile democratice atunci când se luptă cu reducerea sărăciei, promovarea egalității, îmbunătățirea calității vieții.

Drepturile colective sunt a treia generație de drepturi. Această generație de drepturi corespunde

drepturilor de solidaritate, care sunt drepturi de grup sau colective și dreptul la autodeterminare. Implementarea acestor drepturi nu depinde doar de relația dintre stat și individ, ci și de totalitatea actorilor din societate. În consecință, întrucât aceste drepturi deseori nu au statut legal oficial și sunt *soft law*, este nevoie ca atât statele la nivel național, cât și comunitatea internațională să le recunoască. Există două subtipuri de drepturi colective: dreptul la autodeterminare și drepturi speciale ale minorităților etnice și religioase. Cel mai recent, aceste drepturi pot include dreptul la resurse naturale și la un mediu sănătos.

Drepturile colective recunosc faptul că anumite interese și nevoi ale grupurilor și comunităților nu pot fi protejate în modul cel mai adecvat prin drepturile individuale. Aceste drepturi sunt esențiale pentru protejarea identității, culturii și bunăstării grupurilor care pot fi marginalizate sau vulnerabile. Aceste drepturi subliniază importanța solidarității și cooperării între indivizi, promovând un sentiment de apartenență și unitate.

Dreptul la autodeterminare permite popoarelor și grupurilor etnice să își decidă statutul politic și să își urmărească dezvoltarea economică, socială și culturală. Este un principiu esențial în cadrul drepturilor omului, permițând popoarelor și comunităților să-și definească propriul destin. Recunoașterea și respectarea acestui drept contribuie la stabilitatea socială și politică, precum și la diversitatea culturală globală. Totuși, provocările legate de implementarea sa subliniază necesitatea unui dialog constructiv și a unor soluții pașnice pentru a aborda problemele de autodeterminare într-o lume din ce în ce mai interconectată.

Dreptul la autodeterminare, deși nu este explicit menționat în Convenția Europeană a Drepturilor Omului [5], este un principiu important recunoscut prin jurisprudența CtEDO. Dreptul la autodeterminare se interconectează cu drepturi precum dreptul

la respectarea vieții private și de familie (articolul 8), libertatea de exprimare (articolul 10) și dreptul la un proces echitabil (articolul 6). CtEDO a recunoscut că autodeterminarea este un principiu care se aplică nu doar la nivel național, ci și pentru grupuri etnice și comunități care pot fi marginalizate.

Drepturile speciale ale minorităților etnice și religioase sunt protejate prin intermediul convenției și jurisprudenței CtEDO, care subliniază importanța respectării identității culturale, a libertății de exprimare, a participării politice și a libertății religioase. Deși Convenția nu conține dispoziții specifice referitoare la minorități, Curtea a dezvoltat o jurisprudență care recunoaște și protejează drepturile acestora. Aceste drepturi se interconectează cu dreptul la respectarea vieții private și de familie (articolul 8), dreptul la libertatea de exprimare (articolul 10), întrucât minoritățile au dreptul de a-și exprima liber opiniile, cultura și credințele fără teama de represalii, dreptul la participarea în viața publică (articolul 3 Protocolul nr. 1) și libertatea de gândire, de conștiință și de religie (articolul 9).

Este de menționat că în exercitarea acestor drepturi trebuie să fie o responsabilitate de a le utiliza în mod corect și echitabil, adică să nu se facă abuz de drepturi. Articolul 17 din CEDO [5] interzice abuzul de drept. Conform acestui articol, „nimeni nu va fi supus torturii sau la pedepse și tratamente crude, inumane ori degradante. În mod special, este interzis ca o persoană să fie supusă, fără consimțământul său, la experimente medicale sau științifice.”¹ Respectarea limitelor legale și etice în exercitarea drepturilor este esențială pentru menținerea unui sistem de justiție funcțional și pentru protejarea intereselor tuturor indivizilor din societate.

¹ Convenția Europeană a Drepturilor Omului, 4 noiembrie 1950, Consiliul Europei, disponibilă la: <https://www.echr.coe.int>, accesat 10.10.2024.

Această clasificare subliniază natura dinamică și complexă a drepturilor omului, demonstrând că ele nu pot fi izolate unele de altele. De exemplu, drepturile civile și politice sunt strâns legate de realizarea drepturilor economice și sociale, întrucât libertățile individuale nu pot fi exercitate pe deplin în absența unui nivel minim de bunăstare economică. Totodată, această perspectivă clasificatorie facilitează elaborarea și implementarea de politici publice, permițând statelor să prioritizeze măsurile necesare pentru a răspunde nevoilor imediate ale cetățenilor, fără a pierde din vedere caracterul universal și indivizibil al drepturilor omului.

Concluzii

Protecția drepturilor omului rămâne un pilon esențial al oricărei societăți democratice, reflectând angajamentul față de demnitatea și libertățile fundamentale ale fiecărui individ. Analiza evoluției, caracteristicilor și clasificării drepturilor omului evidențiază complexitatea și interdependența acestora, subliniind necesitatea unei abordări integrate în cadrul sistemelor juridice naționale și internaționale.

Înțelegerea profundă a acestor drepturi și a fundamentelor lor este indispensabilă pentru asigurarea unei protecții eficiente și pentru adaptarea la provocările contemporane.

Drepturile omului reflectă un sistem complex și evolutiv de norme și valori, indispensabile unei societăți democratice și echitabile. De la simple idealuri filosofice, ele au devenit repere juridice internaționale și interne, cu aplicabilitate practică și mecanisme de protecție eficiente.

Într-un context global dinamic, în care aceste valori sunt tot mai des contestate sau ignorate, consolidarea culturii drepturilor omului rămâne o prioritate pentru comunitatea internațională și pentru fiecare stat în parte, inclusiv Republica Moldova.

Referințe bibliografice

1. The Danish Institute for Human Rights. «The Evolution of Human Rights.» The Danish Institute for Human Rights, disponibil: www.humanrights.dk/research/about-human-rights/human-rights-denmark/evolution-human-rights. (accesat 10.05.2025).

2. STEVEN, L. B. Jensen. «Putting to Rest the Three Generations Theory of Human Rights.» Universal Rights Group, 21 Feb. 2018, disponibil: www.universal-rights.org/putting-rest-three-generations-theory-human-rights/. (accesat 12.05.2025).

3. Civil and political rights, Human Rights Commission of The Maldives, disponibil: <https://hrcm.org.mv/en/civil-and-political-rights>. (accesat 20.05.2025).

4. Pactul internațional nr. 31 din 16.12.1966 cu privire la drepturile civile și politice, publicat la 30.12.1998 în *Tratate Internaționale* nr. 1 art. 31, adoptat și deschis spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966. Intrat în vigoare la 23 martie 1967, cf. art.49, pentru dispozițiile cu excepția celor de la art.41; la 28 martie pentru dispozițiile de la art.4, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115567&lang=ro. (accesat 10.05.2025).

5. Pactul Internațional Nr. 19 din 16 decembrie 1966 cu privire la drepturile economice, sociale și culturale. Publicat în *Tratate Internaționale* nr. 1, art. 19, 30 decembrie 1998. Adoptat și deschis spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966 prin Rezoluția 2200 A (XXI). Intrat în vigoare la 3 ianuarie 1967.

6. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Adoptată la 4 noiembrie 1950, disponibilă la: <https://www.echr.coe.int>. (accesat 15.05.2025).

7. Declarația Universală a Drepturilor Omului. Publicat la 30.12.1998 în *Tratate Internaționale* nr. 1 art. 12, adoptat și proclamat de Adunarea Generală a O.N.U. prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115540&lang=ro. (accesat 10.06.2025).

8. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Adoptat la 16 decembrie 1966 prin rezoluția 2200A (XXI) a Adunării Generale. Disponibil: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>. (accesat 10.05.2025).

9. African Charter on Human and Peoples' Rights. Disponibil: https://au.int/sites/default/files/treaties/36390-treaty-0011_-_african_charter_on_human_and_peoples_rights_e.pdf. (accesat 12.06.2025).

10. American Convention on Human Rights «Pact of San José, Costa Rica» (B-32). Disponibil: https://www.oas.org/dil/treaties_b-32_american_convention_on_human_rights.pdf. (accesat 01.06.2025).

11. Charter of Fundamental Rights of the European Union. 2010/C 83/02, *Official Journal of the European Union*, 30 March 2010. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu>. (accesat 10.05.2025).

12. Human Rights Commission of The Maldives. *Civil and Political Rights*. Disponibil: <https://hrcm.org.mv/en/civil-and-political-rights>. (accesat 01.06.2025).

13. Universal Rights Group. *Putting to Rest the Three Generations Theory of Human Rights*. Disponibil: www.universal-rights.org/putting-rest-three-generations-theory-human-rights/. (accesat 20.05.2025).